

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОНАННЯ СЛУЖБОВО-БОЙОВИХ ЗАВДАНЬ ВІЙСЬКОВИМИ НАРЯДАМИ З ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ ПІД ЧАС УЧАСТІ У ВІДНОВЛЕННІ ПРАВОПОРЯДКУ У РАЗІ ВИНИКНЕННЯ МІЖКОНФЕСІЙНИХ КОНФЛІКТІВ

PECULIARITIES OF THE PERFORMANCE OF SERVICE AND MILITARY TASKS BY UNITS OF THE PUBLIC ORDER PROTECTION WHILE PARTICIPATING IN THE RESTORATION OF LAW AND ORDER IN THE EVENT OF INTER-CONFESSIOAL CONFLICTS

У статті розглядаються особливості виконання службово-бойових завдань підрозділами з охорони громадського порядку під час участі у відновленні правопорядку у разі виникнення міжконфесійних конфліктів. На підставі проведеного аналізу з досвіду участі підрозділів Національної гвардії України в забезпеченні заходів з охорони громадського порядку під час проведення масових заходів міжнародного рівня, зокрема, проведення Євро-2012, Євробачення-2017, фіналу Ліги чемпіонів-2018 визначені нові стандарти до забезпечення громадської безпеки під час проведення таких специфічних заходів. Створення єдиної помісної церкви на території нашої держави може спонукати дестабілізаційні сили до здійснення провокацій на релігійному ґрунті, інших екстремістських дій та актів, які можуть перерости в масові безлади з трагічними наслідками. Враховуючи це та досвід, що здобули правоохоронці нашої держави під час проведення різноманітних масштабних масових заходів, слід зауважити на такі особливості, з якими наші правоохоронні органи ще не зустрічалися. Проведений аналіз участі частин НГУ у забезпеченні громадської безпеки та охорони громадського порядку дає змогу стверджувати про раціональність змісту основних завдань військових нарядів, сформованих вимог до порядку несення служби та запропонованих нових підходів до виконання завдань, підготовки та несення служби з охорони громадського порядку під час проведення масових заходів, в тому числі й на релігійному підґрунті.

Ключові слова: охорона громадського порядку, релігійні фанати, масові заходи, забезпечення громадської безпеки, міжконфесійні конфлікти.

В статье рассматриваются особенности выполнения служебно-боевых задач войсковыми нарядами по охране общественного порядка во время участия в восстановлении правопорядка в случае возникновения межконфессиональных конфликтов. На основании проведённого анализа и опыта участия подразделений Национальной гвардии Украины по обеспечению мероприятий по охране общественного порядка во время проведения массовых мероприятий международного уровня, в частности, проведения Евро-2012, Евровидения-2017, финала Лиги чемпионов-2018 определены новые стандарты по обеспечению общественной безопасности во время проведения таких специфических мероприятий. Создание единой поместной церкви на территории нашей страны может спровоцировать дестабилизирующие силы к попыткам организовать

экстремистские действия и акты на религиозной основе, которые могут привести к массовым беспорядкам и другим трагичным последствиям. Учитывая этот факт, а также опыт, приобретённый нашими правоохранителями во время проведения различных масштабных мероприятий, стоит обратить внимание на некоторые особенности, с которыми наши правоохранительные органы ещё не сталкивались. На основе проведённого анализа участия частей НГУ в обеспечении общественной безопасности и охране общественного порядка утверждается рациональность смысла основных задач войсковых нарядов, формируются требования к порядку несения службы и предлагаются новые подходы по выполнению задач службы, стоящих перед личным составом по охране общественного порядка при проведении массовых мероприятий, в том числе и с религиозной составляющей.

Ключевые слова: охрана общественного порядка, религиозные фанаты, массовые мероприятия, обеспечение общественной безопасности, межконфессиональные конфликты.

The article deals with the peculiarities of the performance of service and military tasks by units of the public order protection while participating in the restoration of law and order in the event of inter-confessional conflicts. Based on the analysis carried out on the experience of participation of the National Guard of Ukraine units in the provision of measures for the protection of public order during mass events of international level, in particular, the holding of Euro-2012, Eurovision-2017, the final of the Champions League-2018 defined new standards to ensure public safety under the time for such specific activities. Creation of a single local church in our country can induce destabilizing forces to provoke religious ground, other extremist actions and acts that can grow into mass disorder with tragic consequences. Given this and the experience gained by law enforcement officers of our state during various large-scale mass events, it is necessary to notice such features that our law enforcement agencies have not yet met. The analysis of the participation of NGU units in the provision of public safety and public order protection makes it possible to state the rationality of the content of the main tasks of military outfits, the requirements for the order of service and the proposed new approaches to the implementation of tasks, preparation and service of public order protection during the mass activities, including the religious basis.

Key words: protection of public order, religious fans, mass events, provision of public safety, inter-confessional conflicts.

УДК 351.75

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-5240-2019-11-32>

Пташка С.Д.

старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки Національна академія Національної гвардії України

Кулешов О.П.

старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки Національна академія Національної гвардії України

Постановка проблеми в загальному вигляді. Участь у відновленні правопорядку у разі виникнення міжнаціональних і міжконфесійних конфліктів є однією з головних функцій Національної гвардії України [1, с. 3]. За останній рік, у зв'язку з загостренням соціально-політичних, расових і релігійних суперечностей та веденням бойових дій на Сході України, зміною політичного керівництва держави після проведення виборів постійно виникають осередки напруженості та конфліктів, що значно погіршують авторитет органів державної влади, здійснення правоохоронних функцій, знижують імідж нашої країни. Створення єдиної помісної церкви на території нашої держави може спонукати дестабілізаційні сили до здійснення провокацій на релігійному ґрунті, інших екстремістських дій та актів, які можуть перерости в масові безлади з трагічними наслідками.

Частини та підрозділи Національної гвардії України виконували функції з охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки громадян під час проведення Євро-2012, Євробачення-2017, фіналу Ліги чемпіонів-2018 та інших масштабних заходів державного рівня, під час яких показали високий рівень професіоналізму, навченості, вміння та навичок у вирішенні складних та раптово виникаючих завдань.

З огляду на це та досвід, що здобули правоохоронці нашої держави під час проведення цих масових заходів, слід зауважити на такі особливості, з якими наші правоохоронні органи ще не зустрічалися. Виконання такого роду функцій є досить специфічним, і ще не досконало дослідженим випробуванням, тому в цій статті ми вирішили зауважити на ті особливості, що нас чекають і на які несподіванки ми можемо очікувати. Однією з них є велика кількість людей, що будуть налаштовані, або спеціально заангажовані проти цих нововведень. Серед них можуть бути не тільки щирі віряни, але й особи іншої направленості. Терористичні акти, які останнім часом були здійснені в Західній Європі та на Близькому Сході показали, що заходи безпеки завжди повинні вдосконалюватись і ніколи не бувають зайвими. Кошти, витрачені на забезпечення безпеки громадян під час проведення релігійних заходів, заобігання можливим проявам тероризму, забезпечать життя та здоров'я багатьом нашим співгромадянам.

Отже, вивчення особливостей організації діяльності підрозділів НГУ, спільно з ОВС, СБУ щодо підтримання публічної безпеки й порядку під час проведення різноманітних релігійних заходів, в тому числі й заходів протесту, потре-

бує, як з'ясування, теоретичного підґрунтя цього явища, так і висвітлення найбільш типових помилок, що трапляються на практиці.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми та на які опираються автори. Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких піднімалися питання забезпечення охорони громадського порядку під час проведення масштабних релігійних заходів державного рівня неодноразово розглядалися військовими науковцями та спеціалістами. Особливості виконання службово-бойових завдань військовими нарядами під час проведення масових спортивних, фізкультурно-оздоровчих, релігійних заходів міжнародного рівня та проблеми у цій сфері досліджувались у роботах таких вчених, як: А.М. Колодний, В.Є. Єленський, Г.В. Друзенко, О.М. Бандурка, І.П. Галосніченко, В.Б. Авер'янов, А.І. Берлач, Д.Н. Бахрах, В.К. Гіжевський, Є.В. Додін, В.К. Колпаков, А.Т. Комзюк, Х.П. Ярмакі, О.В. Негодченко, В.А. Мисливий та інші. Однак з огляду на складність досліджуваної проблеми варто зауважити, що вона залишається досить актуальною. Джерела внутрішньо православного конфлікту, на думку експертів, слід шукати в різному ставленні православних церков (УПЦ Київського патріархату, УАПЦ, УПЦ Московського патріархату) до питання національної орієнтації православ'я в Україні та участі церкви у процесі національного відродження. Як зазначає А. Колодний [2, с. 117], нині УПЦ Московського патріархату є найбільш конфліктогенною релігійною спільнотою в нашій країні. Ця церква, стверджує вчений, ніяк не може змиритися з тим, що вона у своєму нинішньому обличчі в незалежній і демократичній Україні є вчорашнім днем. Зі свого боку, Московська православна церква не бажає рахуватися з тим фактом, що не лише вона репрезентує в Україні цю конфесію, що мають законне право на організацію і діяльність громади Київського патріархату та УАПЦ. УПЦ Московського патріархату прагне повернути собі храми цих церков, чим, зрозуміло, не сприяє церковному порозумінню, встановленню толерантних відносин між церквами.

Провівши аналіз вимог керівних документів щодо організації та порядку несення служби з охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки під час проведення масових заходів релігійного характеру, зокрема, різних протестних заходів, – визначили, що останніми документами, що розв'язують ці питання є [1, с. 3; 3, с. 8]. Питання, коли забезпечення громадської безпеки та охорона громадського порядку під час прове-

дення різноманітних релігійних заходів забезпечується спеціальними стюардами, волонтерами та службою безпеки церкви, єпархії, концесії, а на прилеглий до місць проведення, шляхах евакуації та у громадських місцях – органами та підрозділами Національної поліції та військовими нарядами Національної гвардії за час, що минув, не розглядались.

Метою статті є аналіз та визначення особливостей забезпечення охорони громадського порядку під час участі у відновленні правопорядку у разі виникнення міжконфесійних конфліктів, висвітлення основних завдань військових та спільних нарядів з ОГП, вимог до порядку несення служби та вдосконалення її несення у швидкоплинних змінах оперативної обстановки.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні вплив релігії на свідомість мас у світі є істотним, і з цим феноменом не можуть не рахуватися державні та політичні діячі будь-якої країни. Навіть більше, за релігійною ознакою створюються та діють громадські об'єднання та партії, складовою програмою яких є релігійні ідеї або вчення. В умовах соціального та науково-технічного прогресу релігії намагаються пристосуватися до сучасності переглядаючи та уточнюючи свої політичні доктрини.

Експерти однозначно підкреслюють: надання Константинопольським патріархатом томосу (указ, декрет у деяких питаннях церковного устрою) – автокефалії Українській єдиній помісній церкві – відновлення справедливості. У 1686 році Київську митрополію Константинопольського патріархату приєднали до Московського патріархату, коли Вселенський патріарх Діонісій IV та Священний Синод Константинопольської Церкви видали суперечливий томос про передачу Київської митрополії в юрисдикцію Московського патріархату. Є ще один важливий момент, на якому наголошують спостерігачі: на створення Єдиної помісної церкви є суспільний запит. Серед українців є підтримка створення єдиної помісної церкви. Хоча УПЦ МП має більше приходів, всі соціопитування показують високий рівень довіри до церкви та те, що наші громадяни є прихильниками Київського патріархату та Української церкви, як такої.

Керуючий справами Української Православної Церкви (Московського Патріархату) митрополит Бориспільський, Броварський Антоній заявив, що в Україні знищують конституційний принцип невтручання держави у церковні справи. «Чому в наші дні, у XXI столітті, в нашій державі, яка декларує демократичний розвиток, допускається відверте зни-

щення конституційного принципу невтручання держави у церковні справи? Причому щодо православної церкви, яка є державотворчою, яка народила і виплекала українську душу, українську культуру. Церкви, яка завжди переживала, розділяла, розділяє і буде розділяти не тільки радість, але й біди свого народу?» – сказав Антоній. Він поставив запитання: «Чому справи українського православ'я вирішують депутати, які здебільшого не тільки не православні, а навіть і не християни?»

Як інформувала РІСУ, до єпархій Української Православної Церкви (Московського Патріархату) надійшли десятки тисяч бланків листів, у яких віряни від свого імені мають закликати Вселенського Патріарха Варфоломія «не допустити узаконення розколу», людям пропонують виступити проти «втручання влади у справи Церкви», «не допустити узаконення розколу» і «виступити проти створення та функціонування Єдиної Помісної Церкви на основі розкольніцьких угруповань УПЦ КП і УАПЦ». Патріарх Російської православної церкви Кирило заявив, що РПЦ ніколи не погодиться на незалежність Української церкви. Як підкреслили спостерігачі, слова патріарха показали, що нинішня Російська православна церква «тримається за руку ФСБ і не може відпустити».

Як і зазначалось у керівних документах та у вищеназваних матеріалах, що становили предмет досліджень, масові заходи – це заходи громадсько-політичного, релігійного, спортивного, культурно-видовищного характеру за участі значної кількості громадян, що проводяться з нагоди відзначення офіційних (державних), професійних, релігійних свят, пам'ятних дат, а також ініціативи політичних партій, рухів, громадських об'єднань, релігійних конфесій, громад, окремих громадян, спортивних організацій, закладів культури тощо.

Головні причини виникнення міжконфесійних конфліктів полягають у позарелігійній площині, насамперед, у перенесенні до релігійної сфери політичних і національних суперечностей та у зіткненні економічних інтересів представників різних національних груп, що прикриваються релігійними гаслами.

Якщо питання релігії не будуть політизуватися або ототожнюватися з національно-етнічними, то ймовірність загострення міжконфесійних відносин або виникнення конфлікту на релігійному підґрунті є досить невеликою.

Тому вищесказане свідчить про те, наразі в окремих регіонах України є ознаки виникнення конфліктів, що підтверджує наявність достатніх умов до виникнення такого небезпечного явища, як масові заворушення.

Це є певним сигналом для органів державної влади та правоохоронних органів щодо необхідності: а) повернутися до проблеми організації ефективної взаємодії, перш за, все регіональних органів виконавчої влади, місцевого самоврядування і правоохоронних органів; б) уточнити завдання і можливості, насамперед, регіональних сил охорони правопорядку, до складу яких входить НГУ [1, с. 6; 4, с. 2].

На досвіді проведення великих міжнародних релігійних заходів та запозичення міжнародного досвіду подібних заходів вироблені європейські моделі забезпечення безпеки громадян під час проведення відправлення релігійних культів, ходи паломників та інші, зміст якої передбачає забезпечення охорони громадського порядку безпосередньо на цьому заході стюардами, волонтерами та службою безпеки єпархії, а на території, де безпосередньо проходить цей захід, – нарядами Національної поліції та Національної гвардії. Водночас як показав досвід проведення таких заходів, проблемними питаннями виявилися: забезпечення громадської безпеки безпосередньо на самому заході, прилеглій території, в тому числі й у віддалених місцях (де проживають паломники), а також оперативні дії та швидка реакція правоохоронних органів на виникнення порушень громадського порядку в зонах відповідальності, на які умовно розбитий весь релігійний захід.

Такий варіант несення служби на прилеглій території до місць проведення масових заходів спонукає використання для цієї мети найбільш досвідчених фахівців поліції та військовослужбовців Національної гвардії разом з волонтерами. Водночас необхідно залучення для виконання правоохоронних функцій патрульних нарядів на конях, автотранспорті, вертольотах, катерах, велосипедах. За такої умови обов'язкове залучення спеціалістів кінологічної служби (як спеціальних собак так і службово-розшукових), спеціалістів вибухотехнічної служби. І в тих військових нарядах з охорони громадського порядку поблизу місця проведення заходу, де не присутні такі співробітники, особовий склад повинен бути проінструктований та забезпечений спеціальними тестами на швидке виявлення вибухонебезпечних речовин.

Під час попередження та припинення масових безпорядків і групових порушень громадського порядку наряди з охорони громадського порядку повинні:

а) ретельно вивчати обстановку і контингент осіб під час проведення походів, мітингів, демонстрацій на вулицях та в інших місцях масового скупчення людей; спрямовувати

увагу на усі обставини, які можуть викликати або сприяти скоєнню групових порушень громадського порядку, доповідати про такі обставини оперативному черговому, самим вживати заходів щодо їх усунення, а також вимагати вжиття заходів від відповідних посадових осіб;

б) негайно реагувати на факти хуліганських проявів і сигнали громадян про можливі групові порушення громадського порядку; з огляду на обставини, рішуче і вміло діяти під час затримання хуліганів з метою виключення можливості виникнення безпорядків; роз'яснювати порушникам неправомірність їх дій і вимагати припинення порушень;

в) вживати заходів до припинення торгівлі спиртними напоями в неустановлених місцях, особливо на території проведення релігійних та інших масових заходів; разом з адміністрацією єпархії та іншими організаторами вживати заходів до недопущення на проведення цих заходів осіб у нетверезому стані, вживання спиртних напоїв біля церков та інших культових споруд і підходах до них;

г) негайно доповісти черговому (старшому наряду) про випадки невиконання власниками цих заходів та іншими посадовими особами обґрунтованих вимог нарядів з ОГП щодо забезпечення належного порядку.

Припинення та ліквідація групових порушень громадського порядку здійснюються рішучими діями нарядів з охорони громадського порядку шляхом поділу на товпу надрібні групи, відокремлення їх одна від іншої, відтиснення і розсіяння. Одночасно вживаються заходи для виявлення організаторів і активних учасників безпорядків.

Під час припинення правопорушень в місцях скупчення людей, а також під час затримання організаторів та активних учасників групових порушень громадського порядку наряди з охорони громадського порядку повинні виявляти обережність і пересторогу, з огляду на можливу негативну реакцію присутніх громадян, щоб своїми діями не викликати ускладнення обстановки. Затримані організатори та активні учасники групових порушень громадського порядку негайно відправляються у зачинених машинах до управлінь або відділів національної поліції.

У ситуаціях, коли негайне затримання організаторів та активних учасників безпорядків неможливе або небажане, наряди з охорони громадського порядку обмежуються встановленням їх осіб для наступного нагляду і затримання у найбільш придатний для цього час.

Під час проведення операцій з припинення групових порушень громадського порядку наряди з охорони громадського порядку

повинні виявляти високу організованість, дисциплінованість і діяти тільки по команді керівника операції або старшого наряду. Для забезпечення погоджених дій встановлюються способи підтримання зв'язку, умовні знаки та сигнали.

Отже, в сучасних умовах з огляду на застосування великої частини сил та засобів НГУ на Сході України, у разі виникнення міжконфесійних конфліктів у будь-якому іншому регіоні України на Національну гвардію України можуть бути покладені такі службово-бойові завдання:

1) наявні завдання з новим наповненням, а саме: а) охорона об'єктів життєзабезпечення, мостів різного призначення, тунелів тощо; б) охорона аеропортів, залізничних і автомобільних вокзалів, державних установ, засобів масової інформації тощо; в) охорона релігійних установ і пам'яток історії та культури;

2) завдання миротворчого характеру, які пов'язані зі спостереженням за припиненням вогню і розведенням ворогуючих сил, забезпечення переговорів між цими силами, участь в операціях з розмінування.

Висновки дослідження, перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Отже, проведений у статті аналіз свідчить про наявність необхідних і достатніх умов виникнення міжконфесійних конфліктів в Україні. Його виникнення може призвести до часткової або повної неспроможності функціонування органів державної влади та введення надзвичайного стану. Тому виникає інтерес до таких наукових завдань: 1) обґрунтування переліку завдань, які може виконувати НГУ щодо стабілізації обстановки у районі надзвичайного стану і відновлення функціонування органів державної влади в умовах виникнення міжконфесійних конфліктів; 2) визначення складу сил угруповання НГУ у регіоні держави та способів його застосування у разі відновлення функціонування органів державної влади у результаті міжконфесійних конфліктів.

Чисельність релігійних конфесій, їх різноманітність відповідають розмаїттю умов, у яких

вони формувалися, особливостям історичного шляху і характеру окремих народів. Це стає причиною багатьох непорозумінь, суперечок між різними церковними організаціями, а іноді й ворожнечі на релігійному ґрунті. У демократичних державах, де конфесійна політика ґрунтується на Загальній декларації прав людини, а закон гарантує свободу совісті, забороняється розпалювати ворожнечу, ненависть у зв'язку з релігійними віруваннями.

Здійснений в статті аналіз досвіду участі частин НГУ в охороні громадського порядку під час проведення футбольних матчів чемпіонату Євро-2012, заходів під час Євробачення – 2017, проведення фіналу Ліги чемпіонів у 2018 році на території нашої держави для забезпечення громадської безпеки та охорони громадського порядку дає змогу стверджувати про раціональність змісту основних завдань військових нарядів, сформованих вимог до порядку несення служби та запропонованих нових підходів до виконання завдань, підготовки та несення служби з охорони громадського порядку під час проведення масових заходів, в тому числі й на релігійному підґрунті.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про Національну гвардію України : Закон України від березня 2014 р. № 876-VII, Відомості Верховної Ради України. 2014. № 17. Ст. 594.
2. Колодний А.М. Релігійне сьогодення України : роздуми, оцінки і прогнози : тематична збірка вибраних статей і тез. А. М. Колодний. Київ : Український видавничий консорціум. 2009. 450 с.
3. Про Національну поліцію України : Закон України від 2015 р. № 565-XII, Відомості Верховної Ради України. 2015. № 4. Ст. 20.
4. Про затвердження Порядку організації взаємодії Національної гвардії України та Національної поліції України під час забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку : Наказ МВС України від 10 серпня 2016 р. № 773. <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1223-16> (дата звернення: 18.06.2019).
5. Неклюдов В.Г. Агресивний натопв як елемент соціального суб'єкта масових заворушень на ґрунті міжнаціональних конфліктів. Москва : Волтерс Клувер, 2005. С. 144–148.